

СТОРИНКИ СПОГАДІВ
УКРАЇНСЬКИЙ ВІЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ¹

Український Вільний університет переходить тепер до нового етапу свого життя. Бурхлива доба масової еміграції професури та студентства 1949–1950 рр. тяжко відбилася на його стані: в університеті залишилася невеличка група професорів і студентів. Довелося скорочувати, а згодом і зовсім припинити аудиторне навчання. Але тепер, після десяти років вимушеної перерви, УВУ знову повертається до виконання свого основного завдання й відкриває свої двері молоді для аудиторного навчання.

Загадується історія УВУ, з яким уже 21 рік тому зв'язала я своє життя. Український Вільний університет, що його створила перша українська еміграція, відбив у своїй історії ті зміни, що переживала ця еміграція, і жив її життям. Там, за «залізною заслоною», ми мало знали про УВУ. Доходили спочатку, в 1920-х роках, час до часу видання УВУ, але пізніше вони зникли, а в бібліотеках Советського Союзу те, що одержано було раніш, опинилося в «секретних» відділах, приступних тільки для партійних. Що більше робився гніт марксизму та переслідування вільної думки, тим яскравішим здавалося сяйво того світоча вільної науки, що запалила українська еміграція в Празі – Українського Вільного Університету. Але тільки в 1939 році, коли після прилучення Західної України до УРСР для вчених Наддніпрянської України було відкрите вікно на Захід і стали приступні бодай частково видання емігрантів з Праги, Варшави, Відня, – перед нашими очима повстав у яснішому вигляді Український Вільний університет; ми побачили, як багато зробила наша еміграція. Встановлювалися зв'язки між вченими Києва, Харкова та інших академічних осередків з «підсоветської» України зі Львовом, а згодом і з «Золотоверхою» Прагою.

У Львові влаштовувалися наукові з'їзди та конференції з участю наддніпрянських вчених; до Києва приїжджали вчені з Західної України. У кінці травня – на початку червня 1941 року у Львові відкрилася Наукова Сесія АН УРСР, присвячена історії, етнографії та історії літератури. У ній брали участь вчені Києва (А. Ю. Кримський, О. П. Оглоблин, Н. Д. Полонська-Василенко, В. П. Петров та інші) і Москви (Б. Д. Греков, В. І. Пічета). Три дні тривала конференція. Зав'язувалися наукові зв'язки, складалися плани спільної праці. Зміцнювався зв'язок «Соборної України».

¹ Надруковано у вид.: Український історик. – 1965. – Ч. 3–4 (7–8).

Хоч про можливість нової війни вічно говорилося, але все ж раптовий напад німецьких аероплянів 21 червня 1941 року був дійсно громом з ясного неба. У нашому помешканні в момент виступу Молотова по радіо засідала група вчених, яка під проводом мого чоловіка, О. М. Моргуна, розробляла плян багатотомового видання історії українських килимів.

Війна застала мене в апогеї моєї наукової праці: я була старшим науковим співробітником Інституту історії України Академії Наук і професором Київського державного університету. У друкарні Академії лежала моя монографія «Заселення Південної України в XVIII ст.», 1-й том, з цінними рукописними мапами XVIII ст. (все це з початку війни було спалено разом з іншими рукописами). На черзі стояли 2-й том цієї праці та збірник документів до історії заселення Південної України. Наукове життя обірвалося з початком німецької окупації Києва. Академію Наук, Університет та інші високі школи закрито. Цінні збірки Бібліотеки Академії Наук та музеїв спішно вивозили до Німеччини. Середні школи закрито. Масу молоді депортовано було на примусову працю до Німеччини.

У грудні 1941 року я була призначена на посаду директора Київського центрального архіву давніх актів. Але життя складалося так, що для наукової праці не залишалось часу: щоденна служба в Архіві – до 6-ї години вечора; холод в неопаленому будинку університету; холод дома; відсутність електрики (освітлювалося помешкання каганцями, електричне освітлення давали тільки німцям та зв'язаним з ними дольметчерам та фолькс-дойчам і т. д.); годне існування, бо ціни на базарах були неймовірні, – все це позбавляло надії на можливість наукової праці. До того, під час евакуації Академії було вивезено всі мої архівні матеріали, незакінчені праці і т. д.

Безвихідність становища погіршували повітряні напади советської авіації на Київ: з весни 1943 року час од часу вночі над Києвом сяяло зловісне «сонце Сталіна» – величезні парашути з ліхтарями оранжевого кольору, які освітлювали місце, де мала впасти бомба. Таке «сонце» освітлювало одного вечора тиху Тарасівську вулицю, де ми мешкали; бомба впала на старенький будинок на сусідній Микільсько-Ботанічній вулиці, де не було жодних «об'єктів». Жити в Києві стало не тільки тяжко матеріально та інтелектуально, але й небезпечно.

Ще з 1939 року встановилися дружні стосунки між нами особисто та українською інтелігенцією у Львові. Ці стосунки створилися завдяки тимчасовому побутові мого чоловіка у Львові в 1939 році і були закріплені завдяки моїй участі у сесії Академії Наук у Львові перед самою війною. У Києві в 1941–1943 рр. була група галицьких громадських діячів, які допомагали нам, українській інтелігенції, морально та матеріально і сприяли переїздові до Галичини. Я й мій чоловік дістали запрошення на працю у Львові. Проте німецьке начальство поставилося негативно до нашого

переїзду: воно заявило, що не можна позбавляти Київ української інтелігенції (а хіба вона була німцям потрібна?!). Так довелося відмовитись від переїзду з бібліотекою й рукописами, щоб провадити у Львові наукову працю.

Літом 1943 року ми поновили наші заходи щодо переїзду. Директор РСУК-у (Ревізійного Союзу Українських Кооперативів), Юліян Павликовський, повідомив мого чоловіка, що йому забезпечено посаду консультанта РСУК-у. Нарешті, напередодні загальної евакуації Києва, 19 вересня 1943 року, покинули ми Київ, наше затишне помешкання на Тарасівській вулиці, нашу бібліотеку, що мала понад 7000 назв книжок, та сотні тек з матеріялами, яких вистачило б на десятки монографій. Обставини склалися так, що ми виїхали в звичайному пасажирському вагоні й могли взяти з собою тільки ручний багаж.

Чоловік мій, дійсно, дістав посаду в РСУК-у; моє ж становище було гірше: німецьке командування не затвердило мене на посаді, резервованій для мене в одному з музеїв. На допомогу прийшло «Українське Видавництво», яке замовило мені велику працю («Україна в XVIII ст.»). Як я довідалася від директора Видавництва д-ра М. Шлемкевича, рукописи, що їх пізніше евакуювало Видавництво, здебільшого загинули в дорозі.

Проте життя у Львові незабаром стало також небезпечним: наближувався фронт. Професор Д. І. Дорошенко, з яким я інтенсивно листувалася і якому я ще з Києва надсилала мої рукописи для видання¹, допоміг нам переїхати до Праги. Він дістав запрошення від УВУ для мене і професорів О. Оглоблина та П. Коваліва. Але цього було ще замало; треба було пройти складні формальності. У Західній Україні життя під німецькою окупацією було значно ліберальніше, ніж у Києві, але все ж і там німецький контроль був міцний. Дістати дозвіл на переїзд до Праги було дуже важко, а ще тяжче було дістати дозвіл німецької влади Протекторату на в'їзд до Праги і побут там. Завдяки полковникові А. Бізанцу дістали ми, і то з великими труднощами, дозвіл на виїзд зі Львова, і після складних перипетій професор Д. І. Дорошенко таки здобув для нас дозвіл оселитися в Празі.

Український Вільний університет містився в невеликому приміщенні на вулиці, що називалася «Ve Smečkach». Він переживав тоді тяжкі часи; мабуть, це був найтяжчий період його існування в Празі. Пройшли безповоротно роки блискучого розквіту 1920-х років, коли молодь, що вийшла з України з армією УНР та УГА, масово вступала до УВУ та до Сільсько-Господарської Академії в Подебрадах. У роках 1921–1922 загальне число студентів УВУ сягало 874 чолів. Протягом першого десятиліття в УВУ студіювало 7800 осіб; протягом наступного десятиліття – 1931–1941 – студію-

¹ Так надруковано було в 1944 році мою книжку: «Київ часів Володимира та Ярослава», видавн. Ю. Тищенко (Сірого).

вало 3366 осіб, а разом за 20 років – біля 12 000 осіб. УВУ був не тільки університетом – він став осередком наукового життя української еміграції в Празі; біля нього купчилися наукові товариства – медичне, правниче, природників. Найбільше значення мало Історично-Філологічне товариство, засідання якого притягали багато слухачів. На цих засіданнях за весь час було прочитано та обговорено понад 500 доповідей, товариство видало 5 томів своїх праць.

Але з 1930-х рр., а особливо за німецької окупації, УВУ переживав добу занепаду. Чеська влада, шукаючи зближення з СРСР, почала ліквідувати українські високі школи. Закрито було Український Педагогічний інститут у Празі і майже законсервовано було Подебрадську Академію. Але УВУ зацілів. Він лише поволі занепадав, зокрема в 1939–1945 роках. Зменшилося число професорів і студентів, майже припинилося аудиторне навчання.

Такий був Український Вільний університет, коли в березні 1944 року приїхали ми до Праги. Тоді ж приїхав до Праги історик права професор Л. О. Окіншевич.

Ректором УВУ був тоді професор О. Колесса, а наступного року – 1945 – професор А. І. Яковлів (за традицією УВУ, чергувалися професори філософічного та правничого факультетів). Деканами були: правничого факультету – Л. Шрамченко, філософічного – Д. Дорошенко, а після нього – В. Щербаківський. Серед професорів та доцентів Філософічного факультету були: Д. Антонович, М. Андрусак, Л. Білецький, о. А. Волошин, Б. Крупницький, Б. Матюшенко (помер на другий день як ми приїхали до Праги), І. Мірчук (був мобілізований і зрідка появлявся у військовому одязі), С. Наріжний, А. Панкевич, П. Феденко; серед професури правничого факультету: О. Баранів, О. Гайманівський, М. Добриловський, В. Доманицький, І. Кабачків, В. Орелецький, Я. Падох, В. Садовський, А. Яковлів та інші.

Олександр Колесса

Д. Антонович

В. Садовський

*Катерина Серебрякова
(Антонович)*

Життя УВУ за останній рік німецької окупації найбільше виявлялося в діяльності Історично-Філологічного товариства; воно, як я вже згадувала, мало часті засідання, які, не зважаючи на сумні, тривожні часи, збирали багато слухачів. На цих засіданнях виступали не раз і ми, члени товариства з Наддніпрянської України.

Прага жила спокійно в часи, коли повітряна війна доходила свого апогею. Повітряні атаки союзників знищили чимало великих міст Німеччини. Пригадую, як трусилася земля в Празі під час бомбардування Дрездену. Над Прагою пролітали ескадрилі по кілька разів на день; «алярми» заганя-

ли пішоходів до пивниць, але населення вірило, що Прага не буде бомбардована. Тяжко сказати, на чому базувалася ця певність, але вона була, і дійсність нібито виправдувала її. Тільки 14 лютого 1945 року був перший наліт на Прагу. Ескадриля пролетіла вузькою смугою над містом і знищила багато будинків. Тоді ж знищено було будинок Музею Української Визвольної Боротьби¹.

Становище в Празі стало небезпечне. Наближалися советські війська і була втрачена віра в недоторканність Праги щодо повітряних атак. У розмовах при зустрічах домінувала тема – що робити? Виїздити з Праги? Чи залишатися?

Це питання, звичайно, хвилювало і професорів УВУ. Серед них було чимало оптимістів, які вірили, що престиж Чехо-Словацької держави може захистити УВУ як установу, що звесь час була під опікою Чехії. Професори сподівалися, що їх врятує чеське громадянство й вірили в силу чеських паспортів. Багато старих емігрантів думали, що большевики змінилися. Дружина Д. В. Антоновича згадувала, як переконувала вона професорів М. Славинського та В. Садовського виїхати з Праги, але обидва вони залишилися в надії, що «большевики тепер зовсім іншими стали»².

Пригадую засідання Філософічного факультету десь на початку квітня 1945 року. Обговорювалося питання – що робити УВУ? Професори з Наддніпрянської України радили евакуювати УВУ як установу, з його бібліотекою, усім архівом та персональним складом. Ця пропозиція дістала більшість голосів, і тому було ухвалено вжити заходів, щоб евакуювати бібліотеку та архів УВУ і персонал. Тому що в бібліотеці було чимало дублетів та маловартісних книжок, було створено комісію, яка повинна була переглянути бібліотеку й відібрати цінніші книжки.

¹ Тоді забито було дружину Ісаака Мазепи та їхніх внуків. (Феденко П. Ісаак Мазепа. Лондон, 1954, с. 137, 138.)

² Антонович К. Перегорнута сторінка життя. «Українська Літературна Газета». Мюнхен, 1959, ч. 3, с. 7.

Але рішення Філософічного факультету не зустріло підтримки з боку правничого факультету та сенату УВУ. Взяла гору протилежна пропозиція: УВУ повинен залишитися в Празі і продовжувати своє життя: залишити в Празі бібліотеку та Музей Української Визвольної Боротьби та залишити й банковеkonto УВУ. Промотор цієї пропозиції мальовничо оповідав, як повинно бути: от прийде советський комісар до УВУ й питає: хто ректор? Хто проректор? Хто декани? Де бібліотека? і т. д. Тому, мовляв, неможливо вивозити УВУ. Були навіть голоси, що УВУ не має права виїхати, бо його підтримував чеський уряд. Компромісне рішення було: дати безтермінові відпустки професорам, які хочуть виїхати, та видати їм невеликі суми грошей. Суми ці були як на ті часи зовсім мізерні.

Августин Волошин

У зв'язку з такою постановою УВУ спішно переведено було вибори президії: замість професора А. Яковліва на ректора обрано о. Августина Волошина, колишнього президента Закарпатської України; на декана Філософічного факультету, на місце В. Щербаківського – професора Панкевича, на декана правничого факультету – професора О. Гайманівського.

Дійсно, до УВУ прийшли агенти «СМЕРШу», спитали, хто стоїть на чолі, й заарештували ректора о. А. Волошина; згодом його було закатовано¹. Арештували деканів, секретаря УВУ полковника М. Росиневича та багато професорів. Бібліотеку, архів та банкові вклади було конфісковано й вивезено. УВУ у Празі перестав існувати.

Цими днями в «Українських Вістях», у статті професора В. Іваниса «З листів інж. В. Х. Проходи», знаходимо дуже важливий спогад В. Проходи (він сидів у Лук'янівській в'язниці в Києві): «У другій половині травня (1945 року) з Праги Чеської літаком доправили близько 50 українців, між якими були професори: М. Славинський, В. Садовський, М. Добролювський, лектор О. Безпалко, д-р М. Галяган, інженер М. Сипко, д-р Сухоручко-Хословський, інж. М. Росиневич; Росиневича задушили блатні; пізніше загинули – М. Славинський, Фещенко-Чопівський». «Так, – пише він далі, – один за одним загинули, але не здавалися українські могікани визвольних змагань»².

¹ Синеви́рський Н. Смерш, с. 95.

² «Українські Вісті», 1965, ч. 33–34, с. 8–9. – К. Антонович, оповідаючи про арешт М. Славинського та В. Садовського, помилилася: вона пише, що М. Славинський помер у Відні. В. Прохода був свідком його смерті у Києві. «Українська Літературна Газета», 1959, ч. 3, с. 8.

Тоді ми ще не знали всього того, про що писав інж. Прохода. Але нам було ясно, що залишатися в Празі не можна. Почали шукати засобів як виїхати. Виявилось, що існують різні агенти, які за великі суми допомагають виїхати; найкращою валютою були сигарети. Тяжко було знайти залізничників, щоб могли допомогти найняти товарний вагон, який причеплюється до потягу. Хтось із нашої групи, здається В. В. Міяковський, домовився з одним українським студентом, що за велику кількість сигарет обіцяв влаштувати виїзд. Сигарети з трудом були зібрані. Але несподівано, напередодні виїзду, той студент відмовився виконати свою обіцянку. Відчай охопив нашу групу. Здавалося, виїзд з Праги був неможливий. Проте, за кілька днів, після енергійних розшуків, знайдено було іншу можливість «придбати» вагон за сигарети, і, нарешті, ми виїхали з Праги. Їхали в товаровому вагоні; професор О. П. Оглоблин з родиною, професор П. К. Ковалів з родиною, С. Драгоманов з родиною; професор В. В. Міяковський з родиною, сестра Лесі Українки – О. П. Косач-Кривенюкова з сином: я з моїм чоловіком та декан філософічного факультету професор В. М. Щербаківський. До нас приєдналося ще одне українське подружжя, прізвище яких я забула. Крім того, з нами їхав улюблений кіт Оглоблиних, привезений з Києва.

Метою нашої подорожі була Баварія, по можливості Авгсбург. Головне було – переїхати чеський кордон раніш, ніж Чехія буде окупована советськими військами. Нас попереджали в Празі, що останніми днями збільшилися повітряні налети, і можливо, що залізниця буде пошкоджена; тому треба мати на увазі, що доведеться частину шляху пройти пішки. Ця пересторога мала наслідком те, що деякі члени нашої групи, зокрема найстарші віком – ми з чоловіком та професор Щербаківський – покинули свої книжки та рукописи в Празі. Ми сподівалися, що в Празі вони збережуться, а в дорозі можуть загинути.

Їхали ми в напрямку на Вінтерберг; а звідти – на Пассау. Інші залізничці були зруйновані налетами. До Вінтербергу, за нормальних умов, ішли потяги 8 годин. Нам довелося їхати 9 діб... Подорож була страшна. Наш вагон, здається, на кожній станції відчеплювали, він стояв іноді кілька днів. За той час ми ходили, просили начальство, знову комусь давали сигарети і, нарешті, ми рушали, але на ближчій станції, іноді через півгодини, нас знову відчеплювали. Під час одної з таких зупинок ми зустріли на платформі професора Д. І. Дорошенка. Виявилось, що він їхав з дружиною в вагоні козаків іншим потягом, і ми кілька разів пізніше зустрічалися з Д. І. Дорошенком на станціях, звідки то його потяг ішов раніш, то наш. Важко сказати, що викликало ці затримки в дорозі; висловлювалося припущення, що чехи свідомо затримували наш вагон, про який було відомо, що це вагон Українського університету. Було багато нападів американських літаків; ми мусіли ховатися в бомбо-

У центрі знімка професори О. Оглоблин, Н. Полонська-Василенко, Д. Дорошенко і Д. Крутицький. Міттенвальд, 1947, Німеччина

сховищах та в ярах. Нарешті доїхали до Вінтербергу, до самого кордону Чехії. Приїхали і... стали. Наш вагон відчепили від потягу. Ми почали ходити до начальства станції, благати, носити сигарети. А поки просили – американські літаки розбили залізницю та потяг, яким так мріяли їхати ми... Довелось шукати помешкання в місті. Там пережили ми капітуляцію III Райху й прихід американського війська. Ішли тижні, а ми все сиділи в Вінтерберзі і не мали можливості виїхати. Дочекалися ми до того, що вже почали нишпорити совєтські агенти, й міська чеська влада намовляла нас повертатися «на родину». Нарешті, вже в кінці травня, пощастило нашій групі найняти вантажне авто й переїхати до Баварії. Ми оселилися біля Пассау, в маленькому селі Трасфельдені.

Почалося оригінальне життя. Ми оселилися у великій залі місцевого «гастгаузу». Там стояли ліжка, вкриті соломною, і два столи. До нас приєднався професор Окіншевич, а з ним група київських кооператорів. У залі опинилося 32 особи – віком від 8 місяців (внук Міяковського) до 70 років (О. М. Моргун). Цей «мікрокосмос» жив своїм відокремленим життям: молодь закохувалася, відбувалися шлюби; ховали покійників.

Село було оточене чудовим лісом, де було багато малини, чорниць, грибів. На деревах плигали білки, на полянах випасалися дикі кози. Ранками село поринало в густому тумані, і здавалося, що це не село, а острів в океані, береги якого позначали ближчі дерева. І здавалося, що поза цим селом вже й немає життя – самий туман.

Н. Полонська

Але не можна уявляти собі, що населення «гастгаузу» у Трасфельдені вело тільки вегетативне життя. У куточку залі, за столом, що його зробив Дмитро Оглоблин для свого батька, професор О. П. Оглоблин продовжував свої студії над походженням «Історії Русів». Коли стихав гамір 30-ти голосів населення залі, чути було цокання маленької машинки до писання: це Н. Д. Полонська-Василенко ставила машинку на стілець і, примостившись на валізі, друкувала свої спогади про любий Київ... В. В. Міяковський, за допомогою молодих членів населення залі, влаштував виставку місцевих грибів, з науковими поясненнями, і населення Трасфельдену та сусідніх сел з інтересом відвідувало її.

Індивідуальною працею не обмежувалося наше культурне життя в глухому баварському селі. З ініціативи В. В. Міяковського відродилося там Історично-Філологічне товариство при Українському Вільному університеті. Щотижня відбувалися засідання під головуванням О. М. Моргуна, найстаршого віком члена Товариства, і майже всі члени Товариства робили доповіді, що часто викликали палкі дискусії.

Коли почало налагоджуватися залізничне сполучення, професор П. К. Ковалів поїхав на «рекогносцировку» до Мюнхену та Лвісбургу і привіз вістку, що в Мюнхені зібралася група професорів УВУ, яка хоче відродити університет.

Ця вістка дала нам надії на майбутнє, і ми вирішили їхати до Мюнхену. На початку листопада 1945 р. вантажна машина мюнхенського Українського Комітету привезла до Мюнхену Ковалівих і нас – мене з моїм чоловіком. Там ми з Ковалівим негайно включилися до складу УВУ.

Вадим Шербаківський

Відродити УВУ було справою нелегкою. Він не мав ні коштів, ні бібліотеки. Він мав тільки групу патріотів, людей з твердою волею та бажанням відродити на мюнхенському ґрунті УВУ, цей найкоштовніший твір української еміграції. Поволі почали скупчуватися професори, що розсіялися по всій Баварії. УВУ не мав ще приміщення, і перші організаційні засідання відбувалися в помешканні М. Т. Томашівської на Макс-Веберплац. На першого ректора УВУ був обраний професор В. М. Щербаківський; серед ініціаторів відродження були: професори – І. І. Мірчук, Д. І. Дорошенко, О. І. Баранів, П. К. Ковалів, П. П. Курінний

та інші, яких я вже не пригадую. Троно ініціаторів швидко зростало; до нього приєднувалися колишні професори Празького УВУ і вчені як зі Східної, так і з Західної України. Протягом перших років тут були: професори – М. Андрусяк, Л. Білецький, Ю. Бойко, Г. Ващенко, М. Васильєв, І. Витанович, М. Гоцій, В. Гришко, В. Державин, Г. Закревська, К. Кисилевський, Б. Крупницький, П. Курінний, В. Кубійович, О. Оглоблин, Л. Окіншевич, В. Орелецький, Ю. Панейко, Н. Полонська-Василенко, В. Петров, Ю. Шерех-Шевельов, В. Янів та інші. Словом, на початку мюнхенського періоду УВУ, під гаслом «Свобода науці», зібралися представники науки західних і східних земель України, католицького і православного віровизнання, і творили во ім'я науки Соборну Україну.

Ідея відродження УВУ знайшла підтримку; її підтримала українська громадськість, німецькі установи – Міністерство Освіти Баварії, Міська Управа та керівники шкільної освіти Мюнхену, відділ вищої освіти при Американському Військовому Правлінні Баварії, а головне – українська молодь. Наслідком спільної дії всіх цих чинників, вже восени 1945 року УВУ мав велике гарне приміщення в німецькій школі на Версайлерштрассе, право користатися аудиторіями, окремі помешкання для канцелярії, бібліотеки. Там університет пробув до 1962 року. З осені 1945 року університет розпочав аудиторне навчання на двох факультетах (філософічному та права і суспільних наук), надання наукових ступенів та видавничу діяльність. Перші почесні докторати були присуджені видатним вченим, професорам УВУ празької доби: Д. І. Дорошенкові, В. М. Щербаківському та А. І. Яковлеву. Тим підкреслювалась тяглість двох етапів історії УВУ – празького та мюнхенського. Ця тяглість, краще сказати, єдність, виявилася у Статуті УВУ, який прийнятий був у Мюнхенському УВУ і який не зазнав великих змін.

Працівники ректорату УВУ 1948 р.

Сидять, зліва направо: проф. І. Мірчук, пані Томашивська, проф. В. Щербаківський

Іматрикуляція студентів УВУ в 1947 р.

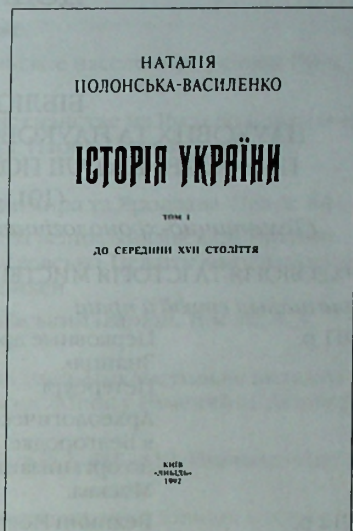
Відродження УВУ на новому ґрунті дало блискучі овочі. Ніколи університет не мав такого великого педагогічного складу: року 1947 було біля 70 професорів та викладачів. Число студентів сягало понад 500 осіб на обох факультетах. Частина студентів знайшла приміщення в гуртожитку ЛУПВ (Ліга Українських Політичних В'язнів) на Фюріхштрассе (в «Фюріхшюле») з повним утриманням; була спеціальна їдальня – «Наша хата»¹.

Масова українська еміграція за океани в 1949–1950 роках перервала дальший розвиток УВУ. З 1949 року УВУ на деякий час обмежив свою діяльність підготовкою нових наукових кадрів, наданням академічних ступенів та науково-дослідною працею й видавництвом творів своїх професорів.

Такі спогади викликає новий етап в історії УВУ – поновлення його основної праці – аудиторного навчання.

Проїшло 20 років з того часу, коли купка професорів УВУ, біженців з Золотої Праги, які нічого з собою не мали, що містилися десь на «парах» у таборах для «ДІП», годувалися таборовою зупкою; які удруге в житті втратили усе, але зберегли святий вогонь у своїх душах і девіз «контра спем-сперо» – вони наважилися серед руїн Баварської столиці відродити Український Вільний університет. Вони нічого не вивезли з Праги, тільки оцей символ – «УВУ» – Український Вільний університет, той вогник, який запалено було ще у Відні, вогник, що сяяв у Празі і який вони, як огонь Прометея, принесли до Мюнхену. Справа була нібито безнадійна, але віра й відданість справі перемогли. Цей момент історії УВУ нагадує сучасність. Але тепер ми маємо десятки професорів УВУ, які розсіялися по всьому світі і мають ґрунт під ногами. Ми маємо десятки

¹ Інформація члена Управи ЛУПВ д-ра Олекси Вінтоняка.

Обкладинка та титул основної історичної праці Н. Полонської-Василенко

молодих талановитих вчених, які повинні стати на зміну нам, старшим своїм вчителям, і взяти з наших стомлених рук той вогник, той світоч вільної української науки, який підтримували старі вчені протягом свого життя, щоб зберегти його для вільної України.

Літом 1965 року на літні курси, що були першою спробою відродити УВУ, з'їхалися українці з цілого світу: з Канади, ЗДА¹, Бразилії та з різних країн Європи. Незалежно від наукової сторони справи – важливе було те, що з'їхалися вони – наша молодь, наше майбутнє – об'єднані бажанням вивчати Україну. В цьому, в цих літніх курсах, був прообраз нового відродження УВУ.

¹ З'єднані держави Америки.